

Klaudia Boczanowska

e-mail: 177328@student.ue.wroc.pl

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Rola jednostek samorządu terytorialnego w promowaniu zrównoważonego rozwoju na przykładzie Gminy Wrocław

DOI: 10.15611/2024.55.0.02
JEL Classification: H70, Q01, Q50

© 2024 Klaudia Boczanowska

Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

Cytuj jako: Boczanowska, K. (2024). Rola jednostek samorządu terytorialnego w promowaniu zrównoważonego rozwoju na przykładzie Gminy Wrocław. W: D. Teneta (red.), *Zrównoważony rozwój – trendy, wyzwania, kontrowersje* (s. 23-36). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Streszczenie: Autorka analizuje rolę jednostek samorządu terytorialnego (JST) w promowaniu zrównoważonego rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem Gminy Wrocław. Celem jest ocena, jak działania gminy wpływają na realizację zrównoważonego rozwoju w aspektach ekologicznym, ekonomicznym i społecznym. Analiza obejmuje strukturę wydatków budżetowych gminy w latach 2019-2022, główne obszary inwestycji oraz konkretne działania zgodne z koncepcją zrównoważonego rozwoju. Metodologia badań opiera się na metodzie *desk research* oraz studium przypadku. Wyniki pokazują, że Gmina Wrocław skoncentrowała swoje wydatki na rozbudowie infrastruktury transportowej, edukacji, zarządzaniu odpadami oraz ochronie środowiska. Jednakże znaczne braki w finansowaniu ochrony zdrowia wskazują na nierówności w alokacji środków, co może negatywnie wpływać na długoterminowy zrównoważony rozwój. Inicjatywy gminy na rzecz zrównoważonego rozwoju obejmują programy i projekty pozytywnie wpływające na środowisko miejskie i mieszkańców.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, jednostki samorządu terytorialnego, gmina

1. Wstęp

W ostatnich dekadach rosnąca świadomość globalnych wyzwań ekologicznych, społecznych oraz ekonomicznych zaowocowała intensyfikacją działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. Jednostki samorządu terytorialnego (JST) odgrywają kluczową rolę w promowaniu i realizacji zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym. Dzięki bezpośredniemu kontaktowi z obywatelami i znajomości lokalnych wyzwań, jednostki samorządu terytorialnego stają się naturalnymi inicjatorami i wykonawcami strategii zrównoważonego rozwoju, które są dostosowane do unikalnych potrzeb i potencjałów ich społeczności. W świetle złożoności problemu zrównoważonego rozwoju, biorąc pod uwagę jego wymiary społeczny, ekonomiczny i ekologiczny,

celem artykułu jest wskazanie, w jaki sposób JST mogą przyczynić się do trwałej i długoterminowej poprawy jakości życia mieszkańców oraz ochrony środowiska naturalnego. Badania koncentrują się na trzech pytaniach badawczych: jakie zmiany w strukturze wydatków budżetowych Gminy Wrocław miały miejsce w latach 2019-2022; w jaki sposób odzwierciedlają one zobowiązania miasta w kontekście zrównoważonego rozwoju; jakie inicjatywy na rzecz zrównoważonego rozwoju są podejmowane w Gminie Wrocław?

Metody badawcze wykorzystane w niniejszym artykule to analiza literatury przedmiotu, *desk research* oraz studium przypadku.

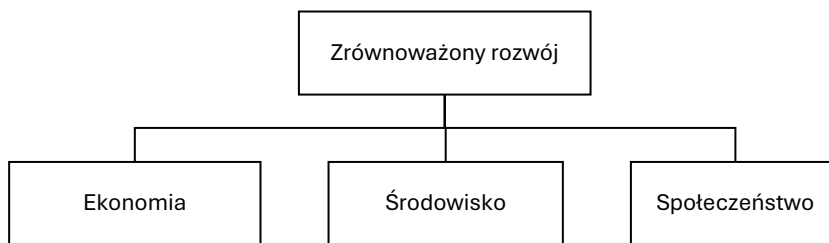
2. Istota koncepcji zrównoważonego rozwoju

Zrównoważony rozwój to koncepcja, która z biegiem lat ewoluowała, obejmując różnorodne elementy oraz podejścia. Pierwsze głosy nawołujące do integracji postępów społeczno-gospodarczych z ochroną środowiska pojawiały się już w połowie XX w., a termin „zrównoważony rozwój” prawdopodobnie został wprowadzony przez brytyjską ekonomistkę Barbarę Ward w latach 60. ubiegłego wieku (Nakończna-Bartosiewicz, 2022, s. 17).

W 1983 r. Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych podjęło kroki w celu opracowania konkretnych strategii działań, ustanawiając Światową Komisję do spraw Środowiska i Rozwoju (znaną jako Komisja Brundtland). Jednym z owoców pracy Komisji Brundtland było uzyskanie najbardziej uniwersalnej i politycznie akceptowalnej definicji zrównoważonego rozwoju, rozumianego jako taki rozwój, który zaspokaja obecne potrzeby społeczne, nie zagrażając zdolności przyszłych pokoleń do zaspokajania ich potrzeb. Koncepcja zyskała powszechne uznanie na arenie międzynarodowej (Burchard-Dziubińska i in., 2014, s. 15). Takie podejście podkreśliło równowagę między postępem gospodarczym a ochroną środowiska. Komisja wezwała do zintegrowanego podejścia do polityki, które szanuje systemy ekologiczne całej planety, dążąc jednocześnie do sprawiedliwego wzrostu gospodarczego. Wizja ta stała się podstawą przyszłych działań międzynarodowych, opowiadając się za globalnym partnerstwem w celu wspólnego rozwiązywania tych wyzwań (Brundtland, 1987).

Raport Brundtland posłużył jako podstawa do opracowania kolejnego ogólnoswiatowego dokumentu w zakresie zrównoważonego rozwoju – Agendy 21. Było to w 1992 r. w Rio de Janeiro podczas międzynarodowej konferencji ONZ (Ignatowicz, 2015). Agenda 21 ma na celu promowanie zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym, narodowym, regionalnym i globalnym. Szczególny nacisk kładzie się na znaczenie integracji i współpracy między różnymi sektorami społeczeństwa, aby wspierać zrównoważone wzorce produkcji i konsumpcji, zachować zasoby naturalne i promować efektywne zarządzanie środowiskiem. Rozdziały tam zawarte dotyczą m.in. walki z ubóstwem, zmian we wzorcach konsumpcji, ochrony zasobów naturalnych i różnorodności biologicznej oraz wspierania roli różnych grup społecznych,

w tym kobiet, młodzieży i rdzennych społeczności w procesie zrównoważonego rozwoju (Agenda 21, 1992). Zrównoważony rozwój to nie tylko aspekt środowiskowy, ale również społeczny oraz ekonomiczny (rys. 1). Aspekt społeczny koncentruje się na działaniach mających na celu podniesienie jakości życia obywateli oraz na zaspokajaniu ich podstawowych potrzeb społecznych, w tym zapewnieniu dostępu do edukacji, opieki zdrowotnej i godziwych warunków mieszkaniowych. Sfera gospodarcza wiąże się z dążeniem do wzrostu ekonomicznego oraz zapewnienia szerokiego dostępu do dóbr i usług. Natomiast wymiar środowiskowy skupia się przede wszystkim na trosce o stan środowiska naturalnego, w tym na ochronie zasobów naturalnych i inicjatywach mających na celu ograniczenie eksploatacji surowców (Drabarczyk, 2017). Trzepacz (2012) twierdzi, że zrównoważony rozwój skupia się na jakości życia człowieka oraz jego zdrowiu.

Rysunek 1. Wymiary koncepcji zrównoważonego rozwoju

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Abdelrahman i Elimam, 2016).

Zrównoważony rozwój jest koncepcją dookreśloną również przez polskie prawodawstwo. Najwcześniejsza definicja pochodzi z 1980 r. i została ujęta w Ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska (Ustawa z dnia 31 stycznia 1980...). Zgodnie z zawartym tam zapisem Rzeczpospolita Polska ma obowiązek kierować się w swoich działaniach zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, którą rozumie się jako:

- zabezpieczenie możliwości regeneracji zasobów naturalnych,
- ochronę prawną oraz efektywne wykorzystanie zasobów, które nie mogą być zastąpione,
- zapewnienie, aby działania na rzecz środowiska nie obciążały go ponad jego możliwości regeneracyjne,
- ochronę różnorodności biologicznej,
- gwarantowanie bezpieczeństwa ekologicznego dla obywateli,
- tworzenie warunków dla przedsiębiorców umożliwiających uczciwą konkurencję w dostępie do ograniczonych zasobów i możliwości usuwania zanieczyszczeń,
- zapewnienie ochrony i racjonalnego kształtowania środowiska, które jest dobrem wspólnym.

W związku z wymienionymi celami zrównoważonego rozwoju, Ustawa uznaje za niezbędne tworzenie odpowiednich przepisów prawnych regulujących korzystanie ze środowiska zgodnie z interesem publicznym, edukację ekologiczną obywateli, a także określenie odpowiednich obowiązków dla szeregu podmiotów, w tym organów samorządowych. Zrównoważony rozwój od 1997 r. stał się w Polsce także prawem i obowiązkiem konstytucyjnym. Mówi o tym art. 5 ustawy zasadniczej: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju” (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej). Ciekawe ujęcie koncepcji zrównoważonego rozwoju można odnaleźć także w Prawie ochrony środowiska. Definicja tam zawarta charakteryzuje zrównoważony rozwój jako:

- rozwój społeczno-gospodarczy,
- proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej,
- zagwarantowanie możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli współczesnych, jak i przyszłych pokoleń (Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001...).

Z analizy tej definicji wynika, że ustawodawca zauważa wielowymiarowy aspekt koncepcji zrównoważonego rozwoju oraz wykorzystuje międzynarodowe dokumenty (tj. Raport Brundtland) z tego zakresu do kreowania prawa krajowego. Ponadto przepisy prawne, które umożliwiają implementację i zastosowanie zasady zrównoważonego rozwoju, są zapisane także w dokumentach Unii Europejskiej. Na poziomie unijnym zasada ta jest zintegrowana z prawodawstwem pierwotnym (traktatowym) i wtórnym, a także z dokumentami *soft law* – standardami, programami, decyzjami i rekomendacjami (Sitek, 2007).

3. Zrównoważony rozwój a jednostki samorządu terytorialnego

Samorządy terytorialne zostały wyposażone w odpowiednie narzędzia prawne, które pozwalają na efektywne wprowadzanie w życie zasad zrównoważonego rozwoju oraz kształtowanie lokalnej polityki zgodnie z tymi zasadami. Narzędzia te obejmują przyznanie jednostkom samorządowym kompetencji do wykonywania zadań publicznych (decentralizacja), zapewniając im jednocześnie niezależność finansową, osobowość prawną oraz sądową ochronę autonomii. Do głównych zadań gmin zalicza się kwestie związane z planowaniem przestrzennym, zarządzaniem nieruchomościami, ochroną środowiska naturalnego, gospodarką wodną, publicznym transportem zbiorowym oraz budownictwem mieszkaniowym. Powiaty zajmują się zadaniami

o charakterze ponadlokalnym, które dotyczą m.in. ochrony środowiska i przyrody, transportu publicznego i dróg, administracji budowlanej, zarządzania nieruchomościami oraz gospodarki wodnej. Z kolei samorządy województw wdrażają zasadę zrównoważonego rozwoju poprzez włączenie jej założeń do strategii i polityk rozwoju regionalnego (Sitek i Zientarski, 2019).

Agenda 21 podkreśla, że istotną rolę w promowaniu zrównoważonego rozwoju odgrywają samorządy terytorialne (władze lokalne). Jako główni decydenci w sprawach lokalnej polityki rozwojowej, mają one znaczny wpływ na kształtowanie przestrzeni lokalnej w wielu wymiarach poprzez zarządzanie zadaniami własnymi oraz zleconymi. Jednostki samorządu terytorialnego odgrywają także kluczową rolę w edukacji i motywacji społeczeństwa do odpowiedzialnego postępowania ze środowiskiem (Katoła, 2011). Ziółkowski (2007) podkreśla, że skuteczna implementacja strategii zrównoważonego rozwoju przez jednostki samorządu terytorialnego wymaga przestrzegania określonych zasad. Pierwszą z nich jest zasada równowagi, co implikuje konieczność zharmonizowania celów w sferze społecznej, ekonomicznej i środowiskowej. Kolejną ważną zasadą jest zasada efektywnego zarządzania zasobami, która nakazuje optymalizację korzyści z dostępnych środków finansowych lub minimalizację kosztów przy zachowaniu wysokiej jakości oczekiwanych rezultatów. Dodatkowo zasada symbiozy między różnymi podmiotami w ramach samorządu podkreśla wagę współpracy i współistnienia różnych sektorów i organizacji dla wspólnego dobra.

Według Sekuły (2002) to gminy, pomimo ograniczonych możliwości ze względu na mniejszy zasięg działania, powinny w największym stopniu realizować działania sprzyjające zrównoważonemu rozwojowi, działając zgodnie z zasadą subsydiarności, która mówi o rozwiązywaniu problemów na poziomie najbliższym obywatelom. Gminy posiadają wiele narzędzi, zarówno wyspecjalizowanych, jak i kompleksowych. Do głównych kompleksowych narzędzi należą:

- strategia rozwoju gminy,
- budżet gminy,
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego,
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Kompleksowe porównanie poziomu zaawansowania koncepcji zrównoważonego rozwoju w gminach prezentuje Ranking Zrównoważonego Rozwoju Jednostek Samorządu Terytorialnego. Jest to narzędzie analizujące różnorodne aspekty działalności samorządów, w tym zarządzanie środowiskowe, gospodarkę odpadami, ochronę zasobów naturalnych, działania na rzecz edukacji ekologicznej, inwestycje w odnawialne źródła energii, a także kwestie społeczne i gospodarcze, takie jak zatrudnienie, zdrowie, edukacja czy dostępność usług publicznych. Łącznie jest to 15 wskaźników, które składają się na wynik końcowy danej JST. Wyniki rankingu przedstawiono w tab. 1.

Tabela 1. Ranking Zrównoważonego Rozwoju Jednostek Samorządu Terytorialnego 2022 (trzy najlepiej ocenione JST w danej kategorii)

Miasta na prawach powiatu	Gminy miejskie	Gminy miejsko-wiejskie	Gminy wiejskie
Świnoujście	Karpacz	Polkowice	Kleszczów
M. st. Warszawa	Złotów	Stryków	Kobierzyce
Poznań	Krynica Morska	Niepołomice	Tarnowo Podgórne

Źródło: opracowanie własne na podstawie: (Fundacja Polskiego Godła Promocyjnego, 2022).

Analizując wyniki rankingu, można stwierdzić, że efektywny zrównoważony rozwój gmin w Polsce jest uzależniony od stopnia zamożności danej jednostki. Zaprezentowane 11 najlepszych gmin zajmowało bardzo wysokie miejsca na liście najbogatszych gmin w Polsce w 2022 r. (pierwsze 110 miejsc). Jedynie Gmina Złotów może przeczyć tej regule, gdyż zajmowała ona relatywnie odległe – 605 miejsce, jednak zważywszy ogólną liczbę sklasyfikowanych gmin (2477 gmin łącznie z miastami na prawach powiatu) na owej liście, jest to i tak stosunkowo wysokie miejsce (Serwis Samorządowy PAP, 2022, 22 lipca)).

4. Zrównoważony rozwój w Gminie Wrocław – studium przypadku w latach 2019-2022

4.1. Wydatki budżetowe Gminy Wrocław w latach 2019-2022

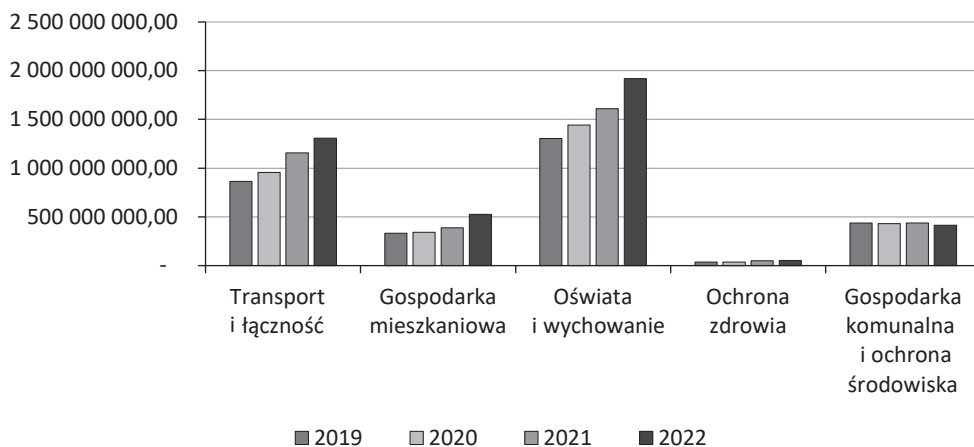
Gmina Wrocław w Rankingu Zrównoważonego Rozwoju Jednostek Samorządu Terytorialnego 2022 (tab. 1) została sklasyfikowana na siódmym miejscu w kategorii miast na prawach powiatu. Analizę wydatków jej budżetu w latach 2019-2022 ograniczono do pięciu najważniejszych działów klasyfikacji budżetowej z punktu widzenia koncepcji zrównoważonego rozwoju. Są to następujące działy:

- 600 – transportu i łączności,
- 700 – gospodarki mieszkaniowej,
- 801 – oświaty i wychowania,
- 851 – ochrony zdrowia,
- 900 – gospodarki komunalnej i ochrony środowiska.

Wydatki w dziale transportu i łączności są kluczowe dla zapewnienia mobilności i dostępności usług, a także minimalizacji negatywnego wpływu na środowisko poprzez promowanie zrównoważonych form przemieszczania się. Dział gospodarki mieszkaniowej odgrywa zasadniczą rolę w zapewnianiu dostępu do godziwych warunków mieszkalnych, co jest fundamentalnym czynnikiem dla dobrobytu społecznego. Wydatki w dziale oświaty i wychowania leżą u podstaw kształtowania świadomości i postaw proekologicznych, ale także zdobywania kompetencji niezbędnych dla przyszłego rozwoju gospodarczego. Dział ochrony zdrowia jest bezpośrednio

związany z zapewnieniem dobrej jakości życia mieszkańców oraz z profilaktyką zdrowotną. Wreszcie wydatki w dziale gospodarki komunalnej i ochrony środowiska są bezpośrednio powiązane z zarządzaniem zasobami naturalnymi, odpadami oraz ściekami, które mają ogromne znaczenie dla trwałości ekologicznej.

Wysokość wydatków w poszczególnych działach przedstawia rys. 2. Wydatki budżetowe w dziale transportu i łączności wykazują stopniowy wzrost z roku na rok. W głównej mierze jest on związany z intensywną rozbudową infrastruktury transportowo-komunikacyjnej na terenie gminy. Największe kwoty środków publicznych przeznaczane są na dział oświaty i wychowania. Wydatki tam zlokalizowane rosną rokrocznie i są największe w całym budżecie. W 2022 r. ich wysokość zbliżyła się do kwoty 2 mld zł. Wydatki w dziale gospodarki mieszkaniowej również wykazały tendencję wzrostową, zwłaszcza w 2022 r. Wynikało to z przede wszystkim z podwyższenia kapitału zakładowego w spółkach Towarzystwa Budownictwa Społecznego Wrocław Sp. z o.o. oraz SIM Wrocław Sp. z o.o. Dział gospodarki komunalnej i ochrony środowiska utrzymywał zasadniczo stabilny poziom wydatków przez wszystkie cztery lata, w granicach 430 mln zł. Najmniejsze, a jednocześnie znacznie odbiegające od pozostałych działów, wydatki przypadają na dział ochrony zdrowia. Wykazały niewielką dynamikę zmian i oscylowały w granicach 50 mln zł.

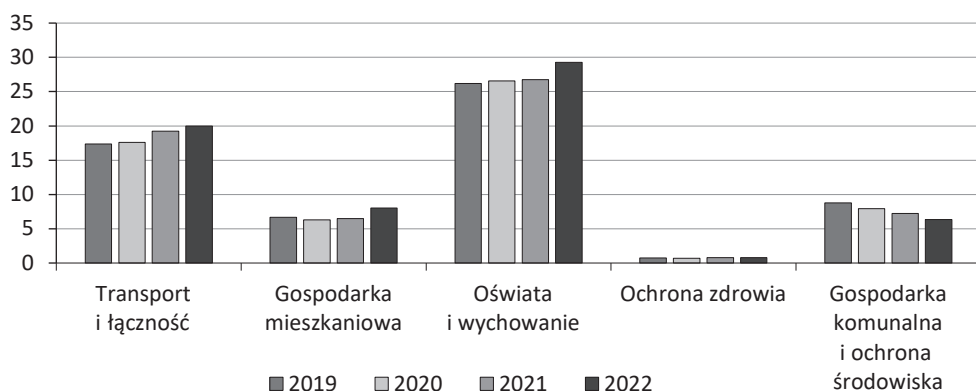
Rysunek 2. Wydatki budżetowe Gminy Wrocław w wybranych działach klasyfikacji budżetowej w latach 2019-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Miasta Wrocławia.

Cennym miernikiem w analizie wydatków budżetowych danego działu jest ich udział w wydatkach budżetowych ogółem (rys. 3), który wskazuje dynamikę w alokacji środków w pięciu wyróżnionych obszarach działalności miasta. W latach 2019-2022 dział oświaty i wychowania konsekwentnie otrzymywał największe wsparcie finansowe i wydatki nań stanowiły 30% wydatków całego budżetu. Można zauważyć, że istotnym obszarem w strukturze wydatków gminy jest dział transportu i łączności

ści, którego udział wzrastał z roku na rok, stanowiąc ok. 20% wszystkich wydatków. Udziały działów gospodarki mieszkaniowej oraz gospodarki komunalnej i ochrony środowiska w poszczególnych latach wykazywały zbieżność z kierunkiem zmian wydatków w postaci kwotowej, tj. udział gospodarki mieszkaniowej w wydatkach ogółem nieznacznie wzrastał, podczas gdy udział wydatków w dziale gospodarki komunalnej i ochrony środowiska z roku na rok stopniowo się zmniejszał. Wydatki w dziale ochrony zdrowia były najmniejsze, a ich udział w kilkumiliardowym budżecie Miasta Wrocławia stanowił rocznie mniej niż 1%.

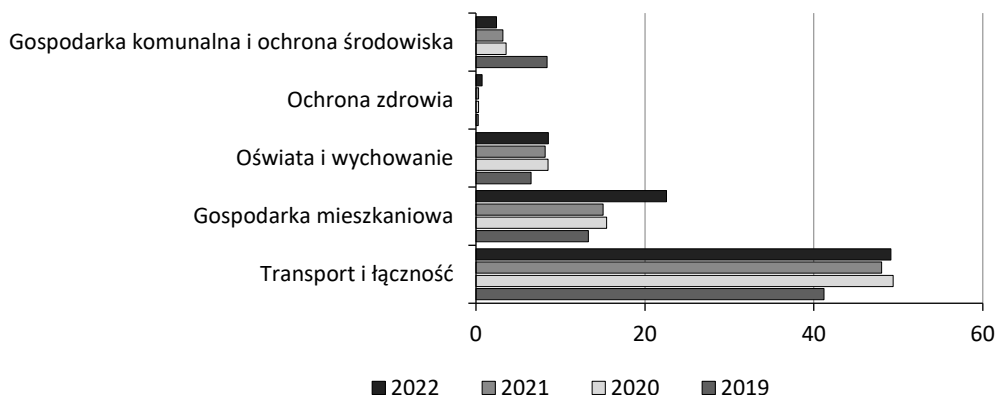
Rysunek 3. Udział wydatków budżetowych poszczególnych działów w wydatkach ogółem w latach 2019-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Miasta Wrocławia.

Ważnym aspektem w dążeniu do zrównoważonego rozwoju gminy, podobnie jak każdego innego podmiotu, są dokonywane inwestycje. Warto zatem zwrócić uwagę, jaką politykę inwestycyjną uprawia Gmina Wrocław. Rysunek 4 prezentuje udział wydatków inwestycyjnych w wyodrębnionych pięciu działach w wydatkach inwestycyjnych ogółem w latach 2019-2022. Wydatki inwestycyjne w dziale transportu i łączności dominują w strukturze wydatków inwestycyjnych przez cały prezentowany okres, jednoznacznie wskazując na ogromną skalę inwestycji w infrastrukturę komunikacyjną miasta. W 2022 r. stanowiły one prawie 50% wszystkich wydatków inwestycyjnych. Drugie miejsce pod względem wielkości inwestycji zajmuje dział gospodarki mieszkaniowej. Odzwierciedla to wzmoczoną aktywność w budownictwie komunalnym miasta, renowacji istniejącego zasobu mieszkaniowego oraz wprowadzaniu nowych technologii, m.in. w celu zwiększenia efektywności energetycznej budynków. Dział oświaty i wychowania wykazuje znacznie mniejszy, ale stabilny udział w inwestycjach ogółem. Wynosi on ok. 9% każdego roku. Inwestycje dotyczą głównie budowy i kompleksowej przebudowy szkół podstawowych, doposażania placówek oświatowych w nowoczesne narzędzia i sprzęty dydaktyczne, a także budowy lub przebudowy przyszłolnych placów zabaw. Wydatki w dziale gospodarki komunalnej i ochrony środowiska wyka-

zują mniejszy udział. Szczególnie widoczny jest spadek poziomu inwestycji z ponad 8% wydatków inwestycyjnych ogółem w 2019 r. do niewiele ponad 2% w 2022 r. Zdecydowanie najgorzej pod tym względem prezentują się inwestycje w dziale ochrony zdrowia. Stanowią one rokrocznie mniej niż 1% wydatków inwestycyjnych ogółem, co nie powinno zaskakiwać, zważywszy niewielkie kwoty środków finansowych przeznaczanych przez Gminę na ten dział.

Rysunek 4. Udział wydatków inwestycyjnych danego działu w wydatkach inwestycyjnych ogółem w latach 2019-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Miasta Wrocławia.

Ogólnie rzecz biorąc, dane te ilustrują wyraźne priorytety inwestycyjne miasta. Świadczą o strategicznym podejściu do rozwoju infrastruktury, z naciskiem na transport, który jest kluczowy dla funkcjonowania miasta i poprawy jakości życia mieszkańców, oraz mieszkalnictwo, które odpowiada na rosnące potrzeby społeczne. Niepokojący sygnał dotyczący strategii inwestycyjnej Gminy płynie natomiast z analizy wydatków na ochronę zdrowia, która jest jednym z ważniejszych czynników wpływających na jakość życia mieszkańców.

4.2. Inwestycje, programy oraz inicjatywy w nurcie zrównoważonego rozwoju w latach 2019-2022 w Gminie Wrocław

Rozwój zrównoważony, będący odpowiedzią na wyzwania ekologiczne, społeczne i ekonomiczne naszych czasów, wymaga nie tylko kompleksowej wizji, lecz także konkretnej realizacji na poziomie lokalnym. Przegląd poszczególnych działań pozwala nie tylko zobaczyć zakres i rodzaj przedsięwzięć, ale również zrozumieć, jak praktyczne kroki w obszarze zrównoważonego rozwoju przekładają się na realną poprawę, szeroko pojętej, jakości życia w mieście. Tabela 2 zawiera zestawienie wybranych projektów, programów oraz inicjatyw, których cele są spójne z założeniami koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Tabela 2. Zrównoważone inwestycje, programy oraz inicjatywy w Gminie Wrocław w latach 2019-2022

Rodzaj aktywności	Opis
Projekt „Społecznie odpowiedzialny Wrocław”	wypracowanie i wdrożenie modelu współpracy samorządu z podmiotami ekonomii społecznej w zakresie zlecenia usług publicznych (m.in. opiekuńczych, recyklingu, pielęgnacji terenów zielonych) pn. Lokalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
Projekt „C-CHANGE – kultura i sztuka w walce ze zmianami klimatu w miastach”	zwiększenie efektywności w ekologicznym zarządzaniu instytucjami kultury (m.in. efektywności energetycznej), prowadzenie działań edukacyjnych zwiększających świadomość ekologiczną mieszkańców
Projekt „Zielony Wrocław”	dofinansowanie proekologicznych projektów realizowanych przez wrocławskie instytucje kultury
Kampania „Wrocław nie marnuje”	propagowanie idei życia w stylu <i>less</i> i <i>zero waste</i> poprzez wydarzenia plenerowe, warsztaty edukacyjne, kampanię w mediach, rozdawanie książek, które wyszły z obiegu bibliotecznego, współtworzenie nowych jadalni, tworzenie poidełek Wrocławskiej Kranówki
Projekt „BioCanteens 2”	promowanie zdrowego zrównoważonego jedzenia w placówkach oświatowych poprzez działania edukacyjne w zakresie niemarnowania jedzenia we współpracy z lokalnymi dostawcami (skracanie łańcucha dostaw)
FoodSHIFT2030	promowanie lokalnego zrównoważonego systemu żywnościowego (ogrody społeczne, aranżacja ogrodów warzywnych w placówkach oświatowych)
Grow Green – Zielone miasta na rzecz klimatu, wody, zrównoważonego rozwoju gospodarczego	tworzenie zielonej infrastruktury i adaptacja do zmian klimatu (m.in. parki kieszonkowe, zielone ulice)
Park Młodego Wrocławianina „Wrośnij we Wrocław”	akcja społeczna – kształtowanie postaw proekologicznych mieszkańców Wrocławia (sadzenie drzew)
Program „Szare na Zielone”	przekształcanie szarych, zabetonowanych terenów przyszkolnych i przy przedszkolach w zielone, przyjazne uczniom obszary
Wrocławska Kampania Rowerowa	dostęp poprzez stronę internetową do danych przydatnych rowerzystom Wrocławski Rower Miejski – system wypożyczania publicznych rowerów wraz z aplikacją
Projekt „W kółko kręć”	rywalizacja rowerowa – uczestnicy konkursu zbierają punkty za regularne przejazdy rowerem oraz za zachęcanie innych do udziału
Parkingi „Parkuj i Jedź”	publiczne parkingi, na których można wygodnie zaparkować i zmienić środek transportu na komunikację miejską
Program „Złap deszcz”	dofinansowanie do wykonania muld lub studni chłonnych, ogrodów deszczowych, dachów retencyjnych czy podziemnych zbiorników na deszczówkę
Programy „KAWKA Plus” oraz „Termo KAWKA”	program dopłat do wymiany pieców we Wrocławiu na ekologiczne źródło ciepła oraz wymiany drewnianych okien
Utworzenie „Pokoju Narodzin” na Oddziale Położniczo-Ginekologicznym Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego przy ul. Kamieńskiego	poprawa jakości opieki okołoporodowej mieszkank Wrocławia poprzez budowę oraz wyposażenie specjalnych sal do porodów naturalnych
Opracowanie koncepcji inwestycyjnej dla Tramwaju Wodnego w Aglomeracji Wrocławskiej	określenie możliwości przestrzennych, potencjału i warunków efektywnego funkcjonowania nowej formy mobilności miejskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Miasta Wrocławia oraz stron www.

Gmina Wrocław w latach 2019-2022 zainicjowała wiele projektów i przedsięwzięć związanych ze zrównoważonym rozwojem. Obejmowały one duży zakres działań. W kontekście infrastruktury i mobilności miejskiej realizowano takie projekty, jak „Wrocławska Kampania Rowerowa”, „Wrocławski Rower Miejski”, „W kółko kręć” oraz „Parkuj i Jedź”, które skupiają się na promowaniu zrównoważonego transportu w postaci roweru oraz komunikacji zbiorowej, a także aktywności fizycznej. Rozważane są także innowacyjne nowe formy miejskiej mobilności, np. tramwaj wodny. Gmina Wrocław stara się pomagać swoim mieszkańcom w transformacji energetycznej (programy „KAWKA Plus” oraz „Termo KAWKA”), a także w ekologicznym zarządzaniu wodą (program „Złap deszcz”), zmniejszając tym samym negatywny wpływ miasta na środowisko. Rozwijana jest także naturalna infrastruktura poprzez zwiększanie powierzchni terenów zielonych, tworzenie parków kieszonkowych i korytarzy ekologicznych poprawiających jakość powietrza i przestrzeni życiowej. Gmina zwraca także uwagę na problem niskiego przyrostu naturalnego i działa z zamiarem poprawy jakości usług medycznych dla przyszłych mam (utworzenie „Pokoju Narodzin”). Prowadzi także różne inicjatywy na rzecz budowania świadomości ekologicznej mieszkańców, zrównoważonego wykorzystania żywności, zwiększania ekologicznego zaangażowania instytucji kultury oraz zacieśniania więzi społecznych. Gmina Wrocław wykazuje się kompleksowym podejściem do zrównoważonego rozwoju, które nie tylko przyczynia się do ochrony środowiska naturalnego, ale również aktywizuje społeczeństwo i podnosi jakość życia mieszkańców w wielu aspektach.

5. Zakończenie

Zrównoważony rozwój, rozumiany jako harmonijny wzrost ekonomiczny, sprawiedliwość społeczna oraz ochrona środowiska, to wyzwanie stojące przed współczesnymi samorządami. Jednostki samorządu terytorialnego, dysponując narzędziami zarówno prawn-administracyjnymi, jak i finansowymi, odgrywają bardzo ważną rolę w realizacji tych założeń. Decentralizacja władzy publicznej w Polsce pozwala na realizację zadań publicznych w najlepszy możliwy sposób dla danej społeczności lokalnej dzięki strukturom administracyjnym, które mają z nią bezpośredni kontakt, takie jak Gmina Wrocław.

Z analiz i badań przedstawionych w niniejszym artykule jasno wynika, że rola jednostek samorządu terytorialnego w promowaniu zrównoważonego rozwoju jest niezaprzeczalnie kluczowa. Promowanie zrównoważonego rozwoju w kontekście miast metropolitalnych jest niezmiernie ważne, gdyż odpowiadają one za duże obszary terenu i za duże grupy ludności, stając przed wieloma problemami.

W odniesieniu do postawionego celu badawczego jest możliwe stwierdzenie, że działania Gminy Wrocław przyczyniają się do realizacji zrównoważonego rozwoju w kontekście ekologicznym i ekonomicznym, jednak większego zaangażowania wymagają aspekty społeczne. Analiza wydatków budżetowych Gminy Wrocław w latach 2019-2022 w pięciu najistotniejszych z punktu widzenia koncepcji zrównoważonego

rozwoju działach wskazuje na stabilną strukturę alokacji środków finansowych. Miasto aktywnie rozwija infrastrukturę transportowo-komunikacyjną, finansuje działalność placówek oświatowych, rozwija i modernizuje zasób mieszkaniowy oraz wspiera działania z zakresu ochrony środowiska i gospodarki odpadami. Jednakże analiza wykazała, że wydatki przeznaczane na ochronę zdrowia są wyjątkowo niskie, w kontekście zarówno ogólnego budżetu, jak i wydatków inwestycyjnych. Jest to szczególnie niepokojące w świetle faktu, że zrównoważony rozwój skupia się na jakości życia człowieka oraz jego zdrowiu. Niewystarczające finansowanie działu ochrony zdrowia może prowadzić do zaniedbania kluczowych obszarów, takich jak profilaktyka otyłości, uzależnień, chorób cywilizacyjnych oraz coraz bardziej istotnej w dzisiejszych czasach, promocji zdrowia psychicznego. Zdrowie publiczne jako integralna część zrównoważonego rozwoju wymaga większego wsparcia finansowego i strategicznego, które przyczyniłoby się do poprawy ogólnego dobrostanu społecznego, stanowiąc jednocześnie inwestycję w kapitał ludzki Wrocławia. Warto zauważyć, że istotna jest wysokość przeznaczanych środków finansowych, ale również efektywność ich wykorzystania.

W odpowiedzi na pytanie badawcze dotyczące inicjatyw na rzecz zrównoważonego rozwoju podejmowanych w Gminie Wrocław przeprowadzona analiza wykazała, że gmina realizuje duży wachlarz działań obejmujących różne aspekty życia miejskiego. Do najważniejszych inicjatyw należą projekty ekologiczne, w tym programy dofinansowań dla mieszkańców oraz edukacyjne, które zachęcają do przyjmowania proekologicznych postaw. Istotną częścią strategii Gminy są również inwestycje w zrównoważoną mobilność, które skupiają się na promocji alternatywnych, ekologicznych form transportu, głównie rowerów. Gmina Wrocław kładzie również nacisk na wsparcie dla zdrowego odżywiania i lokalnej produkcji żywności oraz zwiększenie terenów zielonych w mieście, a tym samym adaptację do zmian klimatycznych.

Przyszłe badania mogłyby się skupić na bardziej szczegółowej analizie efektywności poszczególnych inicjatyw proekologicznych oraz społecznych podejmowanych przez Gminę Wrocław, jak również na poszukiwaniu optymalnych rozwiązań w zakresie finansowania ochrony zdrowia.

Podsumowując, można stwierdzić, że Gmina Wrocław podejmuje znaczące kroki w kierunku promowania zrównoważonego rozwoju, co jest widoczne zarówno w dużej gamie inicjatyw ekologicznych, edukacyjnych, transportowych, jak i w strukturze wydatków budżetowych skoncentrowanych na infrastrukturze i ochronie środowiska. Jednakże wyzwaniem pozostaje niewystarczające finansowanie sektora zdrowia, co podkreśla potrzebę przemyślanej realokacji środków w celu wsparcia działań na rzecz zdrowia publicznego, będącego jednym z kluczowych elementów zrównoważonego rozwoju. Rozwiązanie tego problemu nie tylko podniesie jakość życia mieszkańców, ale również przyczyni się do postrzegania Wrocławia jako miasta zrównoważonego w dłuższej perspektywie. Zintegrowane podejście do zarządzania miejskimi zasobami i inwestycjami, które równoważy ekonomiczne, społeczne i środowiskowe aspekty życia miejskiego, jest niezbędne do osiągnięcia trwałego i harmonijnego rozwoju.

Literatura

- Abdelrahman, H. i Elimam, I. (2016). Sustainability and the Environment Management in the Underdeveloped Countries. *International Journal of Agriculture and Environmental Research*, 2(5), 1354-1367.
- Agenda 21 (1992). *United Nations Conference on Environment and Development. Rio de Janeiro, 3-14 June 1992*. <https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21>
- Brundtland, G.H. (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. Geneva, UN-Dokument A/42/427. <http://www.un-documents.net/ocf-ov.htm>
- Burchard-Dziubińska, M., Rzeńca, A. i Drzazga, D. (2014). *Zrównoważony rozwój – naturalny wybór*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Drabarczyk, K. (2017). Zrównoważony rozwój województw – analiza porównawcza. *Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie*, 25(1), 23-34. <https://doi.org/10.17512/znpocz.2017.1.2.02>
- Fundacja Polskiego Godła Promocyjnego. (2022, 7 listopada). *Najlepsze gminy w Polsce – wyniki rankingu*. <https://terazpolska.pl/pl/a/Najlepsze-gminy-w-Polsce-wyniki-rankingu-2022>
- Ignatowicz, G. (2015). Realizacja zasady zrównoważonego rozwoju w polityce ekologicznej Polski po konferencjach w Rio de Janeiro w 1992 oraz 2012 roku. *Białostockie Studia Prawnicze*, (18), 223-236.
- Katoła, A. (2011). Oddziaływanie samorządu lokalnego na zrównoważony rozwój gmin. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, (24), 51-62.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483)
- Nakonieczna-Bartosiewicz, J. (2022). Zrównoważony rozwój – pojęcie i geneza. W: A. Drosik, D. Heidrich, M. Ratajczak (red.), *Wprowadzenie do zrównoważonego rozwoju*. Podręcznik akademicki (s. 17-18). Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Sekuła, A. (2002). Rozwój zrównoważony w skali gminy. W: A. Bałaban (red.), *Europa bez granic – Polska a Unia Europejska* (s. 327-334). Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa.
- Serwis Samorządowy PAP. (2022, 22 lipca). *Najbogatsze i najbiedniejsze gminy w Polsce w 2022 roku (pełna lista gmin)*. <https://samorząd.pap.pl/kategoria/finanse/najbogatsze-i-najbiedniejsze-gminy-w-polsce-w-2022-roku-pełna-lista-gmin>
- Sitek, M. (2007). *Polityka ochrony środowiska w sektorze usług turystycznych w świetle prawa Unii Europejskiej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.
- Sitek, M. i Zientarski, P. B. (red.). (2019). *Wybrane aspekty realizacji zasady zrównoważonego rozwoju samorządu terytorialnego*. Kancelaria Senatu.
- Trzepacz, P. (2012). Geneza i istota koncepcji rozwoju zrównoważonego. W: P. Trzepacz (red.), *Zrównoważony rozwój – wyzwania globalne* (s. 11-36). Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz. U. z 1980 r. Nr 3, poz. 6)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001 r. Nr 62, poz. 627)
- Ziółkowski, M. (2007). Zarządzanie strategiczne w polskim samorządzie terytorialnym. W: A. Zalewski (red.), *Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym* (s. 82-86). Szkoła Główna Handlowa Oficyna Wydawnicza.

The Role of Local Government Units in Promoting Sustainable Development – The Case of Wrocław Municipality

Abstract: The author analyzes the role of local government units in promoting sustainable development, with the focus on the Municipality of Wrocław. The goal is to assess how the municipality's actions impact sustainable development in ecological, economic and social context. The study covers the structure of the municipality's budget expenditures from 2019-2022, key investment areas and specific activities aligned with the concept of sustainability. The research methodology is based on desk research and case study analysis. The results show that the Municipality of Wrocław has focused its spending on expanding transport infrastructure, education, waste management and environmental protection. However, significant underfunding of health care indicates inequalities resource allocation, potentially affecting long-term sustainability. The Municipality's initiatives to promote sustainable development include programmes and projects that positively affect the urban environment and inhabitants.

Keywords: sustainable development, local government units, municipality